

SZILÁGYI ALADÁR

Fába rejtett, fából kibontott poézis

Vargha Mihály művészetéről

Művészet

A kőmúltú, bronzjelenű szobrásznak saját bevallása szerint mégiscsak a fa a legszeretettebb anyaga. A művész preferenciája érthető és sokszorosan indokolt, hiszen a fa minden egyéb matériánál nagyobb lehetőséget, szabadságot kínál az absztrakcióra és a figuratív megnyilvánulásokra, a szellem anyagba örökítésére és az anyag spirituálissá formálására. A természet – ez a primer alkotótárs – előmódolja a művész keze és alkotókedve ügyébe kerülő faanyagot, natúra anyánk az általa térben felkínált plasztikum fokozására vagy redukciójára ihleti az alkotót.

In memoriam Baász Imre,
1994, fém, fa, gyep,
80×200×200 cm

SZILÁGYI ALADÁR közíró, szerkesztő (1943, Pankota). Kolozsvárott tanult filozófiát. Publicista, a Kelet–Nyugat egyik alapítója, később főszerkesztője. Elbeszélései, kritikái, tanulmányai különböző hazai és magyarországi lapokban jelentek meg. Az Erport.ro főmunkatársa, a Várad szerkesztője.

Ráadásul nemcsak a térformák, görbületek adottságainak, hanem a felületeken kínált természeti színeknek a továbbgondolása is gazdagítja a lehetőségeket. S ha az így létrehozott munkákat (főleg a nagy méretű konstrukciókra gondolok) a szobrász a másik, nagy alkotótársára, az időre bízva, az a mű belső feszültségeit felszabadítva, a külsejét patinásítva fejezi be, mintegy biztosítva annak önálló utóéletét. Poézis ez a javából, hiszen Vargha Mihály hol kultikus jellegű, hol drámai, hol vallomásos fogantatású, gyakran a humort, iróniát sem nélkülöző, fába faragott lírát művel.

Victor Vasarely testamentumában azt vallotta: „Hiszem, hogy az ember lelke mélyén ugyanúgy vágyik a plasztikum után, mint ahogy a dallam, a ritmus vagy a költészet után vágyik.”

Ez a „plasztikum utáni vágy” testesül meg Vargha művészetében, lett légyen szó akár nagy méretű bálványokról, netán természeti formáknak a szabad térbe visszahelyezett, antropomorf átköltéséről, akár organikus építményekről, avagy apró objektokról, sosemvolt tárgyokról. Érdekes módon, jó néhány miniatúrszámba vehető munkája szinte sugallja a monumentalitásra váltás kívánalmát. Tudtommal a művésznek voltak, vannak ilyen irányú, lehetőségek híján egyelőre megvalósulatlan elképzelései. Kellő léptékben felnagyítva szinte bármelyik Vargha alkotta „biomorf” kisplasztika elképzelhető lenne „köztéri” szoborként is. Olykor csak jelzésszerű, antropomorf sugallatuk, nem utolsósorban a negatív-pozitív formák játéka miatt, a művész által tovább üregesített, odvasított fadarabok egyszeri és megismételhetetlen térgörbületei valósággal predesztinálják a Vargha-szobrok közteresítését. Arról nem is szólva, hogy mennyire izgalmas lehet(ne) kipróbálni: a kisplasztikák kifinomult formái, a tökéletesen csiszolt külső felületek nyugalma és a durván megmódolt vagy brutálisan megmunkálatlan belső terek agresszivitása, a művész formaelemző és -teremtő kvalitásainak hála, hogyan viselkednék a sokszorosára fölnagyítva. Azt, hogy a szobrok résein, hasadékain keresztül csorgó fény miként öleli körül, változtatja meg az eredeti formákat. Egyébiránt Vargha Mihály nagy tapasztalatú köztéri alkotó, hiszen tevékenységébe bőven belefér, mi több: életművének fontos pázsmája a realiztikus fogantatású, „posztmodernül klasszicizáló” emlékműszobrainak, domborműveinek sora; ezek kőből, illetve főleg bronzból készültek, közkívánatra, közületi megrendelésre. (Gábor Áron, Benedek Elek, Szent István, II. Rákóczi Ferenc, Arany János, Szárazajtai Mártíremlékmű, sepsiszentgyörgyi In memoriam 56 emlékmű stb. stb.)

De hadd térjünk vissza Vargha Mihály fából készült kisplasztikáira, melyekkel folyóiratunk, a *Várad* májusi számát illusztráljuk. 2016-ban, budapesti kiállítása alkalmával nyilatkozta, *Kós Károly* örökségét vállalva, hogy „úgy

Arc, 2007,
fa, 43×15×10 cm

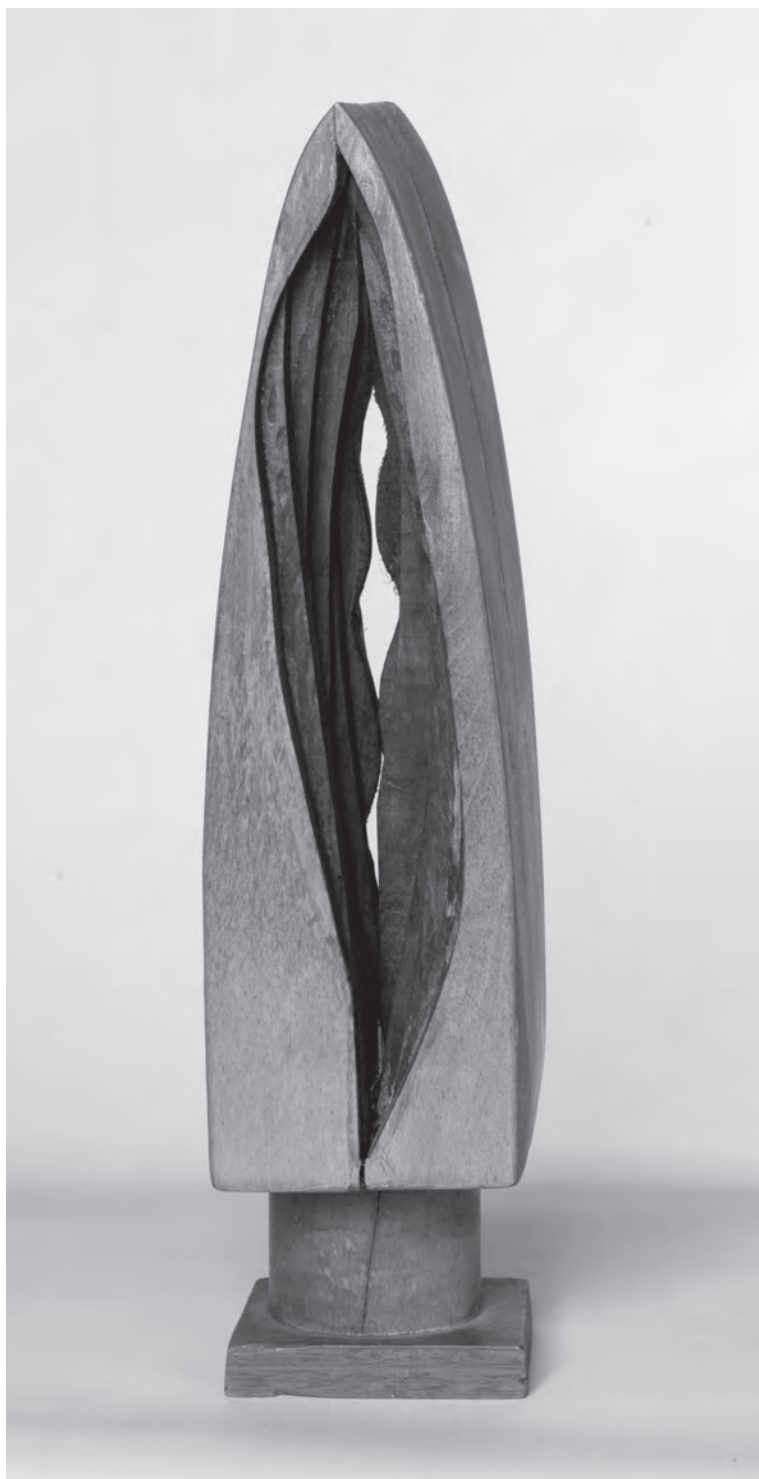

Üreges bálvány, 2015,
fa, 180×90×50 cm

kell modern művésznak lenni, hogy érződjön az alkotásokban, honnan jön a művész”. Meg hogy „nekem itthon, Erdélyben kell művésznak lennem, és a székelységet, erdélyiséget a tőlem telhető legkor-szerűbb formában szabad, érdemes plasztikában megfogalmaznom”. A térbeliség ígézetében élő szobrász bevallása szerint „nem én diktálok a fának, a fa diktál a művésznak, inspirálják az üregek, a görcsök, a hasadások. Szeretem beszélgetni a fát, nem erőltetem rá a témát, továbbfejleszttem, ami benne rejlik”. Gyakran készít finoman csiszolt kisplasztikákat, amelyeknek a teljes felületét gyöngéden megmunkálja, valósággal megszelídíti (*Fantomok, Menedék, 2016*), máskor meghagyva a fa kérgét, felhasználva annak természetes szépségét, ráfest, rárajzol (*Tragikus maszk*). Egyik, nemzetközileg, Japánban is nagy elismerést nyert, illesztett fából készült sorozata, a *Levélkürt*, finom faragás és aprólékos csiszolás eredménye. Erre a sorozatára, akár több, más munkájára (*Arc, 2007; Ima 1, 2015*) jellemző, hogy a külső felületek letisztultságát a belső terek, az „odvak” durvább megmunkálásával, elnagyolt kivá-jásával társítja; hol finom kivitelezéssel, hol nyers kiviséssel – akár mind a kettővel egyszerre – artikulálja plasztikai üzenetét, olykor az üreges részek élénkebb színezésével társítva. (*Erupció, 2007*) A „véletlen” egyáltalán nem elhanyagolandó eszköze Vargának, de a struktúrák tudatos felépítését gyakorta racionálisan leegyszerűsített gör-

*Tragikus maszk, 1992,
fa, fásli, falevél,
60×48×25 cm*

*Ima 1, 2015,
fa, 43×10×17 cm*

bületek szolgálják. (*Fej II., 1991*)
Öntörvényű, a fa belső tereit –
sebeit(!) – megnyitó, a kinyíló ido-
mok titkait feltáró, a külső héjat
előszeretettel érvényesülni hagyó
kompozíciói sosemvolt formák
segítségével egy új mikrovilágot,
egy új valóságot teremtenek. „A
szobor ne akarjon mindenáron
simulékony lenni, ne akarjon tet-
szeni, épp ezért egy alkotásban sok-
szor szándékosan benne hagyom az
idő vagy a körülmények ejtette
sebeket” – vallja számunk képző-
művésze. De Vargha Mihály „leg-
absztraktabb pillanataiban” sem
rugaszkodik el teljesen a való vilá-
tól, a kortól, melyben él. Ennek
sokatmondó bizonyítéka a már
említett, *Vukovár* alcímmel ellátott,
fából, fásliból és falevelekből alko-
tott, 60×48×25 cm méretű *Tragikus
maszk*, avagy az illesztett fából és
fásliból 2005-ben megmódolt *Emig-
ráns*.

Befejezésül hadd idézzük Vargha
Mihály, a szobrászköltő ars
plasticáját: „Egy háromszéki falu-
ban, Lemhényben eszméltem, csepe-
redtem fel; a falu világa, a természet
közelsége egy életre »beoltott«. Ma
is erdőn-mezőn keresem a feltöltő-
dést, a hétköznapi pörgésből ott
oldódom fel igazán. Nem véletlen
tehát, hogy elsősorban a természe-
tes anyagok, a fa, a kő és ezek
különböző fajtái vonzanak az alko-
tásban. Üveget, ipari hulladékot,
fémeket csak néha használok kont-
rasztként. Szeretem a fának a sely-
mes tapintását, az engedelmességét,
az illatát, a kőnek az érdességét,

*Emigráns, 2005,
fa, fásli, 75×30×12 cm*

*Vidám indián, 2014,
fa, 110×25×25 cm*

hívős érintését, karakterességét. Megtanultam faragni, szeretek is, de az igazi élvezetet számomra a lazán »összerakott« építmények, szakszóval élve az installációk (összeszerelt térplasztikák) és az environmentek (tájba illesztett plasztikai kompozíciók) készítése jelenti. A természeti térben szabadon terjeszkedő munkáimban érzem és élvezem az alkotói szabadságot leginkább, és ott látom kifejeződni a munkásságomat meghatározó alapállást: a szülőföldre való ragaszkodást, a természetszeretetet, valamint a mai ember zaklatott, hajsolt, nemegyszer hitehagyott lelki világának kifejezését. Azt szeretném, ha munkáim erre a mai, egyensúlyát veszített léthelyzetre adnának gyógyító választ.”

*Zsófia, 2011,
fa, 120×40×40 cm*

Zsófia, részlet

**VARGHA MIHÁLY (1961, Kézdivásárhely) tanulmánya-
it 1984–1988 között a Jász-
vásári Képzőművészeti
Intézetben végzi. 1990 óta
a sepsiszentgyörgyi Székely
Nemzeti Múzeum alkalmazottja,
majd igazgatója. Itthon és
külföldön számtalan egyéni
kiállítással, közös tárlatokon
való részvétellel és köztéri
alkotással büszkélkedhet.**

*Seb, 2011,
fa, 72×24×19 cm*

*Fej 2, 2000,
fa, 70×40×35 cm*

*Ölkezés, 2005,
fa, 175×50×35 cm*

*Mártír, 2015,
fa, 35×15×15 cm*

*Menedék, 2016,
fa, 35×25×20 cm*

*Mancs, 2014,
fa, 120×16×10 cm*

*Lidérc, 2015,
fa, 163×36×25 cm*

*Iszony II., 2015,
fű, 71×50×27 cm*